
LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA DELS RELATIUS: ELS RESULTATS EN DOS EXERCICIS GRAMATICALS

THE IMPLEMENTATION OF THE NORM OF RELATIVE PRONOUNS: RESULTS FROM TWO GRAMMAR EXERCISES

JOAN COSTA CARRERAS
joan costa <joan.costa@upf.edu>
AINA LABÈRNIA ROMAGOSA
Aina Labèrnia <aina.labernia@upf.edu>
Grup de Lingüística Formal
Universitat Pompeu Fabra

Resum: En aquest article es presenten els resultats obtinguts a partir de dos exercicis enfocats a avaluar la implantació de la normativa dels relatius en discursos planificats. L'article analitza els resultats parcials d'una recerca que s'emmarca en l'ús que fa dels relatius la mostra estudiada (26 individus catalanoparlants de 1r curs de Traducció i Interpretació) i la percepció que se'n té.

Els resultats han permès extreure les conclusions següents: (a) la implantació de la normativa pel que fa als relatius utilitzats és «alta» (de les 520 respostes analitzades, el 86,9 % són normatives oficials); (b) en el 50 % dels ítems, la implantació de la normativa ha resultat «molt alta», i (c) destaca la implantació «molt baixa» de les solucions oficials en una frase com *L'assumpte [...] requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, la qual gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança [...]*.

L'anàlisi dels exercicis també ha fet possible destriar les formes lingüístiques amb un grau d'habitualitat molt alt o molt baix: per exemple, la mostra ha preferit *a qui* com a relatiu amb funció de complement indirecte. Finalment, també és destacable l'aportació d'aquest article pel que fa a la normativitat de *qui* quan fa de complement directe i va precedit de preposició: *L'home a qui vam veure continua desaparegut*.

Paraules clau: avaluació, relatius, norma, gramàtica normativa.

Abstract: This paper provides the results obtained from two exercises that focus on the evaluation of the norm implementation concerning relative clauses in planned discourse. In the paper the partial results of a wider investigation are presented. The research consisted of the analysis of the use and perception of relative pronouns by the sample studied (26 individuals who are Catalan speaking first year students of Translation and Interpreting in Barcelona).

The results have led us to the following conclusions: (a) the implementation of the norm concerning the relative pronouns used is «high» (out of the 520 answers analysed, 86,9 % of them

are correct, according to the official normative grammar); (b) in 50% of the items the norm implementation is «very high», and (c) the implementation of the official solutions is «very low» in a sentence such as *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, la qual gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació* ('The matter that draws the attention to this firm requires a management that must be planned in great detail, *this/such* management, therefore, must be entrusted to a reliable person of this Enterprise')

The analysis of the exercises also allows the distinction between linguistic forms that exhibit either a very high or a very low frequency, as, for example, the informants preferred *a qui* ('to whom') in the syntactic function of indirect object. Finally, the results related to the use of *a qui* ('to whom') as a direct object are also notheworthy.

Key words: Evaluation, Relative Pronouns, Norm, Normative Grammar.

The logo for Scipedia, featuring a stylized yellow 'S' and 'C' that form a continuous shape, followed by the word 'IPEDIA' in a bold, dark grey sans-serif font.

SCIPEDIA

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

JOAN COSTA CARRERAS
AINA LABÈRNIA ROMAGOSA

LA IMPLANTACIÓ DE LA NORMATIVA DELS RELATIUS: ELS RESULTATS EN DOS EXERCICIS GRAMATICALS*

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball presenta els resultats parcials d'una recerca més general sobre l'ús que fa de les relacions relatives la normativa oficial del català. L'objectiu principal d'aquesta recerca és avaluar la implantació d'aquesta estructura sintàctica —sobre la qual es pot practicar l'avaluació de la implantació seguint Vila, Nogué & Vila (2007: 38)—, que és de les més ben tractades per la normativa oficial del català (Fabra 1933 i el *DIEC2*), en la qual Fabra (1933) ja distingeix les formes segons els registres i que és de les més explicables, doncs, en l'ensenyament secundari.

La recerca sistemàtica sobre implantació de la normativa té una escassíssima tradició, no sols en la planificació lingüística catalana (Vila, Nogué & Vila 2007; Montané & Cabré 2010; Labèrnia 2010) sinó també en l'àmbit internacional (Quirion 2003). Només obrint una mica la perspectiva a l'anàlisi d'errors en trobem més

(*) Aquest treball ha estat possible gràcies a l'ajut HUM2007-61916/FILO del Ministeri d'Educació i Ciència concedit al projecte Deladi. Ens cal agrair a Pau Giménez, Àlex Alsina, David Paloma i Elisenda Bernal, companys nostres de grup i de projecte de recerca, els seus comentaris a una primera versió del text, sense els quals contindria encara més defectes.

1. Es pot trobar més informació sobre aquesta recerca a Costa (2009c), Labèrnia (2010), Giménez *et alii* (2011a i 2011b) i a la pàgina web del Grup de Lingüística Formal de la Universitat Pompeu Fabra (<<http://www.upf.edu/glif/projects/>>).

treballs: Alsina (2007), Baldaquí Escandell (2009), Busquets (2008), Cajolet (2008), Chenu & Jisa (2009), Costa (2007a-e, 2008a/b, 2009a/b, 2012 i en premsa a), Delle Luche (2008), Fargas (2001), Kail, Fayol & Hickmann (2008), Maurais (2008a/b), Montané (2007), Montané & Cabré (2007), Olson & Torrance (2008), *Quaderns del CAC* (2007), Rios & Salvador (2008), Rovira (2008), Saragossà (1997), Tolchinsky & Solé (2009), Vila, Oller & Fresquet (2008) i Vila & Nogué (2008).

La premissa de partida de l'estudi és que la mostra triada (alumnat de Traducció, 1996-1997, catalanoparlant i escolaritzat íntegrament en català) és una mostra de la població catalanoparlant:

- que havia rebut més ensenyament de la normativa;
- que, per tant, és la que en sabia més, i
- que, en el moment de participar en l'experiment, tenia més present la teoria.

Les hipòtesis de la recerca que es confirmaran o rebutjaran en aquest treball són:

1. Aquesta mostra havia de ser capaç d'usar els relatius normatius en discursos planificats.
2. El desconeixement de certs o de tots els relatius normatius per una quantitat significativa de la mostra podria indicar un problema d'implantació d'aquesta estructura.

Pel que fa a la metodologia, es van recollir de cada un dels 26 individus de la mostra quatre discursos diferents pel que fa al grau de planificació i tres enquestes de percepció dels relatius. Les condicions d'administració, les instruccions i l'adequació del plantejament dels ítems dels exercicis que es presenten permeten assegurar que aquests exercicis van resultar adequats en general per avaluar la implantació de certes formes normatives de relatiu.

L'objectiu de la recerca general que s'intenta assolir en aquest treball és avaluar el grau d'implantació dels relatius normatius en el discurs planificat de la mostra de població a qui se suposa que més s'ha ensenyat la normativa.²

2. Pel que fa a la selecció de la mostra, els 26 enquestats es van triar prèviament a partir d'una enquesta, perquè declaraven que eren catalanoparlants, parlaven majoritàriament en català a casa i amb els amics i s'havien escolaritzat totalment o majoritàriament en català.

En aquest treball, com hem dit abans, fem una presentació parcial dels resultats. Concretament, presentem els resultats dels exercicis d'omplir buits (d'ara endavant, EB) i de traducció espanyol-català (d'ara endavant, ET), amb atenció especial als ítems que representen les mateixes estructures (que anomenarem «casos») de relatiu en tots dos exercicis.

2. CLASSIFICACIÓ DELS CASOS D'EB I D'ET

En aquest apartat, s'exposen i justifiquen, d'una banda, totes les possibles respostes normatives als exercicis, per poder fer una comparació posterior entre quines són les diferents possibilitats segons la normativa oficial i què és el que van acabar responnent els 26 enquestats. D'altra banda, es donen les informacions lingüístiques que hem considerat rellevants per a la nostra recerca, per poder fer una comparació posterior entre les respostes a un mateix «cas» entre l'exercici d'omplir buits i l'exercici de traducció.

Un exemple del que s'entén per «cas» en aquest treball és: «Relativa lliure amb relatiu subjecte = $LI [R(S)]$ / Relatiu especificatiu amb antecedent sintagma nominal definit o indefinit i animat = $Sp [R(S) + Ac (SN-D/Id-A)]$ ».³ Aquest «cas» recull els ítems següents:

(a) Els ítems 7 i 8 d'EB:

7. Els opositors estan convocats a les nou; _____ arribaran tard seran automàticament exclòs.

8. Tothom _____ desitgi participar en la subhasta ha d'emplenar el formulari de sol·licitud.

(b) Els ítems 8 i 9 d'ET:

8. El que transgrediere este reglamento, deberá cumplir las sanciones previstas.

9. Entre las alumnas, la que demostrare más disciplina debiera ser la recompensada.

3. Aquestes descripcions tan llargues es fan d'acord amb les informacions lingüístiques descrites al § 2.3. Per a les abreviacions, v. el § 6.

Les respostes normatives que s'han considerat possibles —d'acord amb les obres normatives oficials, Fabra (1933) i el *DIEC2*— per als dos exercicis són les que s'exposen en els apartats següents.

2.1 SOLUCIONS NORMATIVES DE L'EXERCICI D'OMPLIR BUITS (EB)

1. L'esdeveniment es va produir l'any que / en què / en el qual es va proclamar la República.
2. L'afer de què / del qual / sobre el qual parla la premsa pot constituir un escàndol.
3. L'home que / a qui⁴ / al qual⁵ vam veure continua desaparegut.
4. L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, la qual / i aquesta⁶ gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació.
5. La senyora Pilar Oliva és la persona a qui / a la qual encomanaran les tasques esmentades.
6. L'empresa es va constituir l'any 1936, en què / en el qual / any que / any en què / any en el qual / quan⁷ va començar la Guerra Civil.
7. Els opositors estan convocats a les nou; els qui / aquells qui / els que⁸ / aquells que / els opositors que arribaran tard seran automàticament exclosos.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

4. La solució *a qui* en primera instància es pot considerar que no és normativa, perquè Fabra (1933) no ho diu explícitament i de Fabra (1956) es dedueix que la funció de complement directe en les oracions relatives fa que, en general, es rebutgi la preposició *a qui* l'exigeix (Costa, 2012 b: 5). No obstant això, es pot deduir que *qui* pot anar precedit de la preposició *a* quan fa de complement directe, si es tenen en compte els dos fets següents. Fabra, d'una banda (1933: § 112.III), esmenta que «la preposició *a* en el complement directe és solament tolerable davant de certs pronoms, principalment *tothom*, *tots* i *el qual*» —de manera que no s'exclou explícitament *qui*. D'altra banda (Fabra 1933: § 63.III), esmenta que el relatiu compost (*el qual*) es pot utilitzar «darrera d'una preposició, amb referència a cosa o a persona (equivalent respectivament a *què* i a *qui*)»: és a dir, la construcció «preposició + article + *qual*» equival a «preposició + *qui*» (no s'esmenta la funció sintàctica del sintagma preposicional). Per tant, si hi ha consens a considerar normativa *L'home al qual vam veure continua desaparegut*, també ho ha de ser *L'home a qui vam veure continua desaparegut*.

5. L'opció *al qual*, tenint en compte que el relatiu compost precedit de preposició pot ser especificatiu (Fabra 1933: § 63.III), no es corregeix perquè Fabra tolera l'ús de *a* davant de *el qual* quan és complement directe (Fabra 1933: § 112.III).

6. Tal com es comenta al § 3, un error de disseny de l'ítem permet aquesta resposta sense relatiu, que cal considerar adequada i correcta segons les instruccions.

7. La resposta *quan* és normativa, tot i que cal tenir present que no és clar si es pot considerar un pronom relatiu. Per a més informació, vegeu Labèrnia (2010: 26-30).

8. S'admeten les solucions *els que* i *aquells que*, perquè es pot interpretar que s'ha elidit l'antecedent *opositors*. Si, pel context, només es poguessin interpretar com a relatives lliures, sinònimes de *qui* o *aquells* / *els* / *tothom qui*, no serien normatives, perquè Fabra (1933: § 66 III) les exclou com a formes de relatiu substantiu referit a persones.

8. Tothom qui² desitgi participar en la subhasta ha d'emplenar el formulari de sol·licitud.
9. La persona interessada va ser maltractada, cosa a la qual / cosa a què / fet al qual / fet a què / a la qual cosa / al qual fet, òbviament, no està acostumada.
10. La senyora Cardellach, (senyora)¹⁰ que / a qui¹¹ / la qual / a la qual / aquella qui / la qui¹² / aquella (dona/senyora) que / la (dona/senyora) que ningú no coneix, es va adreçar a aquest Servei.

2.2 SOLUCIONS NORMATIVES DE L'EXERCICI DE TRADUCCIONS (ET)

En el cas d'ET, no es donen les frases traduïdes senceres, sinó únicament els relatius normatius. La raó és que és quasi impossible consignar totes les traduccions possibles, i de fet el que interessa únicament són els relatius

SCIPEDIA

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

9. En aquest cas, *tothom que* no és una opció normativa. Vegeu la nota 8.
10. Qualsevol sinònim de *senyora* pot servir d'antecedent.
11. V. la nota 4. En aquest context (és a dir, en funció de CD), la solució *qui*, sense preposició, no es pot afirmar que sigui normativa, ja que Fabra (1933: § 63 III), ni que sigui indirectament, relaciona l'ús de *qui* en les relatives adjectives al fet d'anar precedit d'una preposició. Per a l'ús de *qui* subjecte en les adjectives, v. la nota 14.
12. Vegeu la nota 8, referida a *els qui*.

1. El señor Pérez, a quien nadie ha visto hace días, es buscado por la policía.	que / a qui / el qual / al qual
2. La señora Dolores Cabeza, quien no figura en el acta de la reunión, declara haber asistido a la misma.	(senyora) que / la qual / aquella qui / la qui ¹³ /aquella (dona/senyora) que / la (dona/senyora) que / qui ¹⁴
3. La empresa XYZ, cuyos problemas económicos investiga el Ministerio de Hacienda, pasa por una crisis profunda.	els problemes econòmics de la qual
4. Estas circunstancias, que en todo momento este tribunal ha tenido en cuenta, no constituyen un atenuante.	que / les quals
5. La secretaria general ha dimitido, lo que es un síntoma de la crisis de la organización.	la qual cosa / cosa-fet que
6. El sospechoso, a quien la víctima había confiado sus asuntos, tiene una coartada firme.	a qui / al qual
7. Es la iglesia donde tantas veces predicó dicho santo.	on / en què / en la qual
8. El que transgrediere este reglamento, deberá cumplir las sanciones previstas. ¹⁵	Qui / El qui / La persona que
9. Entre las alumnas, la que demostrare más disciplina debiera ser la recompensada.	la (alumna) que ¹⁶ / la qui / qui
10. La acusación no ha presentado pruebas concluyentes contra el acusado, por lo que el tribunal lo declara inocente.	per la qual cosa // cosa per la qual / fet pel qual

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

13. Vegeu la nota 8.

14. Pel que fa al *qui* subjecte en les explicatives, els textos oficials no permeten condemnar-lo. Fabra (1933: § 62.III) es limita a constatar que és «bastant freqüent» (després de rebutjar explícitament el *qui* subjecte en les especificatives); i el *DIEC2*, a l'entrada de *qui*, diu: «e) En les oracions de relatiu adjectives, [és emprat] en substitució d'un *que* o un *el qual* subjectes». Aquesta formulació no sols permet el *qui* subjecte en les explicatives, sinó també en les especificatives, ja que, en referir-se a «les oracions de relatiu adjectives» també permet interpretar que *L'home qui ve* és equivalent a *L'home que ve*. Compti's, per a la història de la normativa, que el *DGLC* afegia a aquesta afirmació el parèntesi següent: «construcció arcaica emprada a tort per alguns escriptors actuals)». Per a més informació, vegeu Costa (2012 b).

15. No creiem que la coma de després de *reglamento*, incorrecta, afectés la fiabilitat de l'ítem.

16. Vegeu la nota 8.

2.3 INFORMACIONS LINGÜÍSTIQUES RELLEVANTS SOBRE ELS RELATIUS

Les informacions lingüístiques de la recerca general que han resultat rellevants són les següents:¹⁷

2.3.1 Tipus d'oració de relatiu

Especificativa: Sp.
Explicativa: Xp.

2.3.2 Funció sintàctica del relatiu a l'oració de relatiu

Les funcions recollides als exercicis són subjecte (S), complement directe (CD), complement indirecte (CI), complement de règim verbal (CRV), complement circumstancial de temps (T), complement circumstancial de lloc (L), complement circumstancial de causa (C) i complement del nom (CN). També hi hem trobat el que, seguint Alsina (2011), denominem «adjectiu especificador» (AE): *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall. La qual gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació.*

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

2.3.3 Estructura de l'antecedent (Ac)

Hem trobat casos de sintagma nominal (SN) i d'oració (Or). Els casos d'absència d'antecedent del relatiu, els marquem com a (Ll.): *Qui canta, els seus mals espanta.*

2.3.4 Definitud o indefinitud de l'antecedent

Els antecedents poden ser definits (D) o indefinits (Id).

17. Si no fem cap precisió sobre les nocions següents, és perquè es fan servir en el seu sentit més habitual, per exemple a Bel (2002).

2.3.5 Grau d'animacitat de l'antecedent

Els antecedents poden ser animats (A) o inanimats (Ia).

2.3.6 Coreferències al marge del relatiu

— CrA₁: indica que l'oració principal o un fragment seu és coreferent amb un sintagma del'oració immediatament contigua. (Exemple: *una gestió ben planificada fins a l'últim detall* és CrA₁ de *gestió* a *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, la qual gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació.*)

— CrA₂: indica que un sintagma de l'oració immediatament contigua a l'oració principal és coreferent amb aquesta oració principal o amb un fragment seu. (Exemple: *gestió* és CrA₂ de *una gestió ben planificada fins a l'últim detall* a *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, la qual gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació.*)

— AcGr: Antecedent del relatiu també coreferent amb l'oració principal o amb un fragment seu. (Exemple: *cosa* és coreferent amb *va ser maltractada* i antecedent de *la qual* a *La persona interessada va ser maltractada, cosa a la qual, òbviament, no està acostumada.*)

— MR_{pr}: assenyalat el mot de represa¹⁸ (Exemple: *hi* és un mot de represa, coreferent amb *on* a *És l'església on tants cops hi predicà aquell sant.*)

3. ANÀLISI DELS RESULTATS D'EB I ET

Quan es té un conjunt nombrós de dades, el que és important és poder-les ponderar per intentar explicar-ne el valor real. Aquesta ponderació s'ha fet mitjançant

¹⁸. Tenint en compte els resultats dels exercicis EB i ET, considerem «mots de represa» els pronoms febles o possessius coreferents amb el que hauria de ser l'antecedent del relatiu. Etiquetem com a MR_{pr} només els coreferents que substitueixen o dupliquen en aquesta funció els relatius. Per tant, no etiquetem com a MR_{pr} el mot *els* de la frase *L'empresa XYZ, els problemes econòmics de la qual els investiga el Ministeri d'Hisenda, passa per una crisi profunda.*

el barem habitual de notes d'un exercici, d'acord amb el qual farem servir els graus d'implantació següents:

- Molt alt (quan el 90-100 % de la mostra doni una solució normativa oficial)
- Alt (70-89,9 %)
- Intermedi (50-69,9 %)
- Baix (30-49,9 %)
- Molt baix (0-29,9 %)

Quant al plantejament dels ítems, cal dir que el disseny de l'activitat no va ser del tot adequat, ja que el grau d'adequació dels ítems en general ha estat del 94,6 % ($235/260 + 257/260 = 492/520$). Només 28 de les 520 respostes van evitar l'ús d'un relatiu.

A continuació, presentem els resultats de les 520 respostes (les 260 a EB i les 260 a ET). Atès el gran nombre de respostes, s'imposa una agrupació: en la nostra exposició, presentem en primer lloc els ítems que es poden considerar variant d'un mateix «cas» (§ 3) i, a continuació, els ítems d'EB i d'ET que, ells sols, constitueixen un «cas».

3.1 ANÀLISI DELS RESULTATS DELS CASOS IGUALS D'EB I ET

En aquest apartat s'analitzen els usos dels 26 enquestats en els tres casos següents:

1. Relativa lliure amb relatiu subjecte = Ll [R(S)] / Relativa especificativa amb antecedent sintagma nominal definit o indefinit i animat = Sp [R(S) + Ac (SN-D/Id-A)]
2. Relativa especificativa (EB) i explicativa (ET) amb relatiu complement indirecte amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Sp/Xp [R(CI) + Ac (SN-D-A)]
3. Relativa explicativa amb relatiu complement directe amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Xp [R(CD) + Ac (SN-D-A)]

La comparació consisteix a veure la coincidència entre els usos a EB i a ET per a cada un dels tres casos i, al final, a exposar-ne els resultats globals.

3.1.1 Relativa lliure amb relatiu subjecte = Ll [R(S)] / Relativa especificativa amb antecedent sintagma nominal definit o indefinit i animat = Sp [R(S) + Ac (SN-D/Id-A)]

Les frases d'EB d'aquest cas són:

7. Els opositors estan convocats a les nou; _____ arribaran tard seran automàticament exclosos.
8. Tothom _____ desitgi participar en la subhasta ha d'emplenar el formulari de sol·licitud.

Les frases d'ET d'aquest cas són:

8. El que transgrediere este reglamento, deberá cumplir las sanciones previstas.
9. Entre las alumnas, la que demostrare más disciplina debiera ser la recompensada.¹⁹

Pel que fa al grau de correcció (d'acord amb les obres normatives oficials, Fabra 1933 i el *DIEC2*) de les 104 respostes, cal dir en primer lloc que les 26 respostes a la frase 7 d'EB han resultat correctes pel que fa a l'ús dels relatius, ja que s'han hagut d'acceptar tant les solucions amb *qui* com amb *que*.²⁰ Pel que fa a les 26 respostes a la frase 8 d'EB, el 38,5 % (10) han estat correctes i el 61,5 % (16) incorrectes.

Pel que fa a les 26 respostes a la frase 9 d'ET, es repeteix el mateix problema que amb la frase 7 d'EB: tan correcta cal considerar *la (alumna) que* com *la qui* o *qui*. Pel que fa a les 26 respostes a la frase 8 d'ET, el 80,8 % (21) han estat correctes (*qui*, *aquell / el qui*, *les persones que*) i el 19,2 % han estat, o incorrectes (*el que*), o no literals (*com que*) o incoherents (*allò que*).

Deixades de banda les respostes a les frases 7 d'EB i 9 d'ET, cal dir que hi ha una gran diferència entre els resultats de la frase 8 d'EB («baixos») i els de la frase 8 d'ET, «alts».

3.1.2 Relativa especificativa (EB) i explicativa (ET) amb relatiu complement indirecte amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Sp/Xp [R(CI) + Ac (SN-D-A)]

19. La frase 9 d'ET representa el mateix tipus de solucions que la frase 7 d'EB i la 8 d'ET representa el mateix tipus de solucions que la 8 d'EB.

20. Vegeu nota 8.

Les frases que es comparen en aquest apartat són:

(a) Frase d'EB:

5. La senyora Pilar Oliva és la persona _____ encomanaran les tasques esmentades.

(b) Frase d'ET:

6. El sospechoso, a quien la víctima había confiado sus asuntos, tiene una coartada firme.

Les frases proposades difereixen pel fet que la d'EB conté una relativa especificativa i la d'ET, una d'explicativa.

Pel que fa al grau de correcció de les 52 respostes, en primer lloc cal dir que les 26 respostes d'EB són normatives. Només una (el 3,9 %) d'ET (*El sospitós, que la víctima li havia confiat els seus assumptes, té una bona coartada*) constitueix una falta de gramàtica, d'acord amb Fabra (1933: § 65), que relega aquesta mena de construccions (CrA1 [*sospitós*] + *que* conjunció + MRpr [*li*]) a l'estil familiar. En aquest cas, el fet de respondre a dues menes d'exercicis diferents, ha portat l'enquestat a dues solucions diametralment oposades: fa servir una solució normativa a EB, complint les instruccions, i una forma col·loquial a ET, incomplint les instruccions.

Per tant, 51 respostes han estat normatives (el 98,1 %) i només 1 (l'1,9 %), incorrecta. No hi ha gairebé diferència entre els resultats de cada exercici. El grau d'implantació, doncs, és «molt alt».

3.1.3 Relativa explicativa amb relatiu complement directe amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Xp [R(CD) + Ac (SN-D-A)]

La frase d'EB d'aquest cas és:

10. La senyora Cardellach, _____ ningú no coneix, es va adreçar a aquest Servei.

La frase d'ET corresponent és:

11. El señor Pérez, a quien nadie ha visto hace días, es buscado por la policía.

Quant al grau de correcció de les 52 respostes, cal dir en primer lloc que a la frase 10 d'EB, el 96,2 % (25 enquestats) fan servir formes normatives (*a qui, la qual, a*

la qual, que, la que i aquella que) i el 3,8 % (1 enquestat) fa servir *qui* sense preposició. El grau d'implantació, doncs, és «molt alt».

Pel que fa a la frase 1 d'ET, el 88,5 % (23 enquestats) ha fet servir formes normatives (*a qui, el qual, al qual i que*); la resta, l'11,5 % (3 enquestats), ha fet servir una solució no normativa: 2 han fet servir *qui* sense preposició, i un el mot *que* i un mot de represa. El grau d'implantació, doncs, és «alt».

Hi ha una diferència entre totes dues frases de 7,7 punts. Les frases, doncs, es troben en graus d'implantació contigus.

3.1.4 Grau de correcció de les 286 respostes als 3 casos iguals a EB i ET

L'anàlisi dels resultats dels 3 casos sumant EB i ET permet afirmar el següent:

(a) La implantació de la normativa és «molt alta» en els casos 3.1.2 i 3.1.3, i «alta» en el cas 3.1.1. Per tant, es troben en graus d'implantació contigus.

(b) La distància més gran (18,3 %) és entre el cas amb menys respostes normatives (el 3.1.1, amb el 79,8 %) i el cas amb més respostes normatives (el 3.1.2, amb el 98,1 %).

3.2 ANÀLISI DELS RESULTATS DELS CASOS D'EB

En aquest apartat s'analitzen els usos dels 26 enquestats en els casos exclusius d'EB i després es fa una anàlisi de totes les respostes a EB.

3.2.1 Relativa especificativa amb relatiu temporal amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Sp [R(T) + Ac (SN-D-A)]

La frase d'aquest cas és:

1. L'esdeveniment es va produir l'any _____ es va proclamar la República.

El 100 % (26 enquestats) va donar respostes normatives oficials. La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta».

3.2.2 Relativa especificativa amb relatiu complement de règim verbal amb antecedent sintagma nominal definit i inanimat = Sp [R(CRV) + Ac (SN-D-Ia)]

La frase d'aquest cas és:

2. L'afer _____ parla la premsa pot constituir un escàndol.

El 100 % (26 enquestats) va donar respostes normatives oficials. La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta».

3.2.3 Relativa especificativa amb relatiu complement directe amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Sp [R(CD) + Ac (SN-D-A)]

La frase d'aquest cas és:

3. L'home _____ vam veure continua desaparegut.

El 100 % (26 enquestats) va donar respostes normatives oficials. La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta».

3.2.4 Relativa explicativa amb relatiu adjectiu especificador = Xp [R(AE)] /
Oració coordinada amb un adjectiu demostratiu = OC [AD]

La frase d'aquest cas és:

4. L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, _____ gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació.

El 15,4 % (4 enquestats) va donar respostes normatives oficials. D'aquests, només l'11,5 % (3 enquestats) fan servir la resposta esperada amb el relatiu *la qual*; l'altre (el 3,8 %), fa servir una estructura alternativa de cohesió (*i aquesta*).

El 84,6 % (22 enquestats), doncs, van donar respostes no oficials. El grup més nombrós d'aquestes respostes, el 80,8 % (21 enquestats), incompleixen la cohesió d'un discurs formal, ja que fan servir mecanismes de cohesió (*la gestió, aquesta gestió*) incompatibles en aquest registre amb la puntuació precedent (una coma). El 3,8 % (un enquestat) fa servir un mecanisme (*i la seva gestió*) que inclou un possessiu referit

al «genitiu objectiu», que un gramàtic com Solà (1994: 148) qualifica de molt dubtós. La implantació de la normativa en aquest cas és «molt baixa».

3.2.5 Relativa explicativa amb relatiu temporal amb antecedent sintagma nominal definit i animat = $Xp [R(T) + Ac (SN-D-A)]$ / Relativa especificativa amb relatiu temporal amb antecedent sintagma nominal indefinit i animat = $Sp [R(CI) + Ac (SN-Id-A)]$ / Subordinada adverbial temporal = $SA [T]$

La frase d'aquest cas és:

6. L'empresa es va constituir l'any 1936, _____ va començar la Guerra Civil.

El 100 % (26 enquestats) va donar respostes normatives oficials, tot i que considerem que a la resposta amb *quan* és dubtós que hi hagi un relatiu. La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta» (sigui o no un relatiu *quan*).

3.2.6 $Sp [R(CRV) + Ac (SN-Id-Ia)] / Xp [R(AE)]$

La frase d'aquest cas és:

9. La persona interessada va ser maltractada, _____, òbviament, no està acostumada.

El 69,2 % (18 enquestats) fan servir formes normatives (*fet al qual, a la qual cosa, cosa a la qual, cosa a què*), el 3,8 % (1 enquestat) fa servir el considerat castellanisme *al que* i el 26,9 % (7 enquestats) fa servir solucions que produeixen frases incoherents o mal cohesionades. El grau d'implantació, doncs, és «intermedi».

3.2.7 Grau de correcció de les 260 respostes als casos d'EB

En 7 de les 10 frases els resultats són molt alts, i en 6 d'aquestes frases les respostes són un 100 % correctes.

Els resultats de les altres 3 frases queden a una distància considerable: hi ha 27 punts entre el resultat menys bo dels molt alts (el 96,2 de la frase 10) i el resultat intermedi de la frase 9 (69,2). És evident, doncs, que una bona part dels 26 enquestats va tenir problemes per a donar les respostes normatives oficials en aquesta última frase.

S'observa un contrast molt clar entre la gran dificultat per a donar respostes normatives oficials en el cas descrit com a «Relativa explicativa amb relatiu adjectiu especificador = Xp [R(AE)] / Oració coordinada amb un adjectiu demostratiu = OC [AD]» (frase 4) i la gran facilitat per a donar respostes correctes en els altres casos (Relativa especificativa amb relatiu temporal amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Sp [R(T) + Ac (SN-D-A)], Relatiu CRV en relativa especificativa amb antecedent no-persona, Relativa especificativa amb relatiu complement directe amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Sp [R(CD) + Ac (SN-D-A)] i Relativa explicativa amb relatiu temporal amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Xp [R(T) + Ac (SN-D-A)] / Relativa especificativa amb relatiu temporal amb antecedent sintagma nominal indefinit i animat = Sp [R(CI) + Ac (SN-Id-A)] / Subordinada adverbial temporal = SA [T].)

La frase 9 i la 4 (amb resultats molt baixos) comparteixen el fet que una de les solucions és l'ús del relatiu adjectiu especificador *qual* seguit de nom (*cosa* a la frase 9, *gestió* a la 4). A la frase 9, el fet que 14 enquestats fessin servir *la qual cosa* pot respondre a la creença (que nosaltres hem comprovat fent classes i que un manual de la influència de RuaiX 2000: 135 reforça) que aquest sintagma és una locució gramaticalitzada i que és l'única solució per a evitar el castellanisme *lo que*. En canvi, a la frase 4, *qual* s'hauria de fer servir davant d'un substantiu qualsevol, en una estructura «no gramaticalitzada». Reforça aquesta hipòtesi el fet que un dels quatre enquestats que resolen normativament la frase fa servir una estructura alternativa de cohesió (*i aquesta gestió*).

Entre les solucions incorrectes a la frase 9 (*La persona interessada va ser maltractada*, cosa que, al que, X [resposta que indica que no cal afegir-hi res], la qual, aquesta persona, així doncs, *òbviament, no està acostumada*), hi ha un castellanisme no admès i les altres 7 són solucions que produeixen frases incoherents o mal cohesionades). Això fa pensar que, per a 7 enquestats, era menys inversemblant donar una resposta agramatical que fer servir les solucions normatives.

Pel que fa a les solucions incorrectes a la frase 4 (*L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall*, la gestió / aquesta gestió / Aquesta gestió / i la seva gestió, *per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació*), en són 22. El grup més nombrós d'aquestes respostes, el 80,8 % (21 enquestats), incompleix la cohesió d'un discurs formal, ja que fan servir mecanismes de cohesió (*la gestió, aquesta gestió*) incompatibles en aquest registre amb la puntuació precedent (una coma). El 3,8 % (un enquestat) fa servir un

mecanisme (*i la seva gestió*) que inclou un possessiu referit al «genitiu objectiu», que Solà (1994: 148) qualifica de molt dubtós. Per tant, en aquest cas, es pot pensar que s'han sumat dos factors per a no produir les solucions normatives: el desconeixement que aquests enquestats en tenien i el seu desconeixement dels mecanismes de cohesió formals.

En la frase 8 (*Tothom qui desitgi participar en la subhasta ha d'emplenar el formulari de sol·licitud*), només el 38,5 % dóna la resposta estrictament normativa amb *qui*. Cal fer notar que els resultats, molt alts, en les respostes a la frase 7 es deuen al fet que, circumstancialment —per un error en el plantejament de l'ítem—, cal acceptar tant la solució amb *qui* com la solució amb *que*.

3.3 ANÀLISI DELS RESULTATS DELS CASOS D'ET

En aquest apartat primerament s'analitzen els usos dels 26 enquestats en els casos exclusius d'ET i, després, es fa una anàlisi del grau de correcció de totes les respostes a ET.

3.3.1 Relativa explicativa amb relatiu subjecte amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Xp [R(S) + Ac (SN-D-A)]

La frase d'aquest cas és:

2. La señora Dolores Cabeza, quien no figura en el acta de la reunión, declara haber asistido a la misma.

El 100 % (26 enquestats) va donar respostes normatives oficials (*que / la qual / persona que / qui*). La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta».

3.3.2 Relativa explicativa amb relatiu complement del nom amb antecedent sintagma nominal definit i inanimat = Xp [R(CN) + Ac (SN-D-Ia)]

La frase d'aquest cas és:

3. La empresa XYZ, cuyos problemas económicos investiga el Ministerio de Hacienda, pasa por una crisis profunda.

El 92,3 % (24 enquestats) va donar una resposta normativa oficial. El 7,7 % (2 enquestats) van donar dues solucions que cal rebutjar. L'un dóna dos coreferents més (*n'*, *els seus*) de *L'empresa XYZ*, a banda del relatiu *de la qual*, pràctica no admesa per la normativa oficial: *L'empresa XYZ*, de la qual *Hisenda n'investiga els seus problemes econòmics, passa per una profunda crisi*.

L'altre dóna una solució amb el clític *els* coreferent de *els problemes econòmics de la qual*, que col·loca aquest SN com a tematitzat: *L'empresa XYZ, els problemes econòmics de la qual els investiga el Ministeri d'Hisenda, passa per una crisi profunda*. La normativa oficial no parla d'aquesta duplicació, que no afecta la coreferència amb el relatiu *de la qual*, sinó amb el SN on queda inclòs. Tampoc hem sabut veure que es tracti aquesta qüestió als diferents epígrafs (2.2.3.2, 13.4.2.2c, 18.2.1.1b, 20.2.4.2-3, 21.2.2, 21.4.2.2, 21.5, 21.5.2, 30.3.2.3) de Solà (2002), on es parla de la «relativa amb clític». El motiu del rebuig ha de ser, doncs, que el relatiu o el sintagma on queda inclòs encapçala sempre forçosament la relativa sense que es produeixi una tematització amb duplicació pronominal. La implantació de la normativa d'aquest cas és «molt alta».

3.3.3 Relativa explicativa amb relatiu complement directe amb antecedent sintagma nominal definit i inanimat = Xp [R(CD) + Ac (SN-D-Ia)]

La frase d'aquest cas és:

4. Estas circunstancias, que en todo momento este tribunal ha tenido en cuenta, no constituyen un atenuante.

El 96,2 % (25 enquestats) va donar una resposta normativa oficial. El 3,8 % (1 enquestat) va donar l'estructura «*que* + pronom de represa», pràctica no admesa per la normativa oficial: *Aquestes circumstàncies, que en tot moment aquest tribunal les ha tingut en compte, no constitueixen cap atenuant*. La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta».

3.3.4 Relativa especificativa amb relatiu subjecte amb antecedent sintagma nominal indefinit i inanimat / Relativa explicativa amb relatiu adjectiu especificador = Sp [R(S) + Ac (SN-Id-Ia)] / Xp [R(AE)]

La frase d'aquest cas és:

5. La secretaria general ha dimitido, lo que es un síntoma de la crisis de la organización.

El 96,2 % (25 enquestats) ha fet servir formes normatives (*cosa que, la qual cosa, fet que*), una de les quals no és un relatiu (*fet símptoma*); la resta, el 3,8 % (1 enquestat), ha fet servir una solució que produeix una frase mal cohesionada (*La secretària general ha dimitit, això és un símptoma de la crisis de l'organització*). La implantació de la normativa en aquest cas és «molt alta».

3.3.5 Relativa especificativa amb relatiu locatiu amb antecedent sintagma nominal definit i inanimat = Sp [R(L) + Ac (SN-D-Ia)]

La frase d'aquest cas és:

7. Es la iglesia donde tantas veces predicó dicho santo.

El 80,8 % (21 enquestats) va donar una resposta normativa oficial. El 19,2 % (5 enquestats) dona l'estructura «relatiu (*on* o *què*) + pronom de represa (*hi*)», pràctica no admesa per la normativa oficial: *És l'església on tants cops hi predicà aquell sant; És l'església en què el sant anomenat hi va predicar tantes vegades*. La implantació de la normativa en aquest cas és «alta».

3.3.6 Relativa especificativa amb relatiu causal amb antecedent sintagma nominal indefinit i inanimat / Relativa explicativa amb relatiu adjectiu especificador = Sp [R(C) + Ac (SN-Id-Ia)] / Xp [R(AE)]

La frase d'aquest cas és:

10. La acusación no ha presentado pruebas concluyentes contra el acusado, por lo que este tribunal declara nulo el juicio.

El 96,2 % (25 enquestats) ha fet servir formes normatives (*per la qual cosa, fet pel qual*), 5 de les quals no són un relatiu (*i per això, (i) per tant*); la resta, el 3,8 % (1 enquestat), ha fet servir una solució que produeix una frase mal cohesionada (*L'acusació no ha presentat proves concluyents contra l'acusat, per això aquest tribunal declara nul el judici*). El grau d'implantació, doncs, és «molt alt».

3.3.7 Grau de correcció de les 260 respostes als casos d'ET

En 7 frases, la implantació de la normativa dels relatius ha resultat «molt alta». En les altres 3 frases (*El señor Pérez, a quien nadie ha visto hace días, es buscado por la policía; Es la iglesia donde tantas veces predicó dicho santo; El que transgrediere este reglamento, deberá cumplir las sanciones previstas*), la implantació de la normativa dels relatius ha resultat «alta», a unes distàncies (la mínima de 3,8 punts i la màxima d'11,5) molt menors que les que s'han observat en els resultats d'EB.

3.4 ANÀLISI DELS RESULTATS D'EB I ET CONJUNTAMENT

En primer lloc, cal tenir en compte que hi ha un desequilibri quantitatiu entre els tres blocs de frases que hem establert:

- (a) 286 respostes als 3 casos iguals a EB i ET: 4 casos però 11 frases ($26 \times 11 = 286$)
- (b) 130 respostes als 5 casos exclusius d'EB: 5 frases
- (c) 104 respostes als 3 casos exclusius d'ET: 4 frases

Una conseqüència immediata d'aquestes dades és que la informació obtinguda amb les 286 respostes dels casos iguals a EB i ET serà menys poc fiable quantitativament que les dels altres dos blocs.

— El total de solucions normatives oficials és el següent:

Total de respostes que assoleixen una implantació molt alta de la normativa	78,6 % (357/454)
Total de respostes que assoleixen una implantació alta de la normativa	14,3 % (65/454)
Total de respostes que assoleixen una implantació intermèdia de la normativa	4 % (18/454)
Total de respostes que assoleixen una implantació baixa de la normativa	2,2 % (10/454)
Total de respostes que assoleixen una implantació molt baixa de la normativa	0,9 % (4/454)
Total de respostes normatives oficials	100 % (454/454)
Percentatge total de respostes normatives oficials en relació amb totes les respostes	87,3 % (454/520)

El 87,3 % de les 520 respostes (26 enquestats x 20 respostes/enquestat) són normatives oficials. D'acord amb el nostre barem, la implantació entre els 26 enquestats de la normativa en els casos de relatius administrats en els exercicis EB i ET és «alta».

En aquest context d'implantació «alta» de les formes normatives de relatiu entre les respostes dels 26 enquestats, destaca la implantació «molt baixa» del relatiu adjectiu especificador *qual* del cas Xp [R(AE)] / OC [AD] (frase *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, _____ gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació*).

4. CONCLUSIONS

4.1 RESULTATS RELLEVANTS DE L'ESTUDI

En aquest estudi, s'han analitzat 520 respostes sobre relatius: 260 (10 ítems x 26 enquestats) corresponen a les respostes d'un exercici d'omplir buits i 260 (10 ítems x 26 enquestats) corresponen a les respostes d'un exercici de traducció espanyol-català.

Aquestes dades difícilment poden adquirir un valor quantitativament significatiu; però, en canvi, determinats valors extrems o contrastats poden suggerir la necessitat de repetir aquestes activitats —si més no per a alguns ítems— per veure si es confirmen aquestes possibles tendències.

4.1.1 Resultats rellevants pel que fa al grau d'implantació de les formes normatives oficials

Pel que fa als resultats d'implantació «molt alta», ha resultat que el 87,3 % de les 520 respostes són normatives oficials. D'acord amb el nostre barem, la implantació entre els 26 enquestats de la normativa en els casos de relatius administrats en els exercicis EB i ET és «alta».

Les frases amb resultats molt alts (90-100 %) són les següents:²¹

21. Com es pot observar, presentem conjuntament els ítems que hem considerat «casos». Això explica, d'una banda, l'agrupació de la frase 5 d'EB amb la 6 d'ET i la 10 d'EB amb la 1 d'ET. De l'altra, explica que la frase 7 d'EB i la 9 d'ET no figurin en aquest quadre, malgrat haver estat contestades correctament pel 100 % dels enquestats; la raó és que, fetes les mitjanes amb les altres frases amb què formen «cas», el resultat no arriba

1. L'esdeveniment es va produir l'any _____ es va proclamar la República.	100 % (26/26)	EB
2. L'afer _____ parla la premsa pot constituir un escàndol.	100 % (26/26)	EB
3. L'home _____ vam veure continua desaparegut.	100 % (26/26)	EB
6. L'empresa es va constituir l'any 1936, _____ va començar la Guerra Civil.	100 % (26/26)	EB
2. La señora Dolores Cabeza, quien no figura en el acta de la reunión, declara haber asistido a la misma.	100 % (26/26)	ET
5. La senyora Pilar Oliva és la persona _____ encomanaran les tasques esmentades.	98,1 % (51/52)	EB i ET
6. El sospechoso, a quien la víctima había confiado sus asuntos, tiene una coartada firme.		
4. Estas circunstancias, que en todo momento este tribunal ha tenido en cuenta, no constituyen un atenuante.	96,2 % (25/26)	ET
3. La empresa XYZ, cuyos problemas económicos investiga el Ministerio de Hacienda, pasa por una crisis profunda.	92,3 % (24/26)	ET
10. La senyora Cardellach, _____ ningú no coneix, es va adreçar a aquest Servei.	92 % (48/52)	EB i ET
1. El señor Pérez, a quien nadie ha visto hace días, es buscado por la policía.		

En el 50 % d'ítems (10/20), doncs, la implantació de la normativa ha resultat «molt alta». En aquest context d'implantació «alta» de les formes normatives de relatiu entre les respostes dels 26 enquestats, destaca la implantació «molt baixa» del relatiu adjectiu especificador *qual* del cas Xp [R(AE)] / = OC [AD] (frase *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, la qual gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació*).

Caldrà veure en estudis posteriors si aquestes dades extremes es mantenen igual.

4.1.2 Resultats rellevants pel que fa al tipus d'exercici en les respostes²²

— Resultats rellevants pel que fa a l'habitualitat dels relatius

al grau «molt alt». En cas de resultats exactament iguals, ordenem els casos segons l'ordre d'aparició en els exercicis, totalment aleatori.

22. Es donen els resultats sense haver-ne exposat l'anàlisi, que es podrà consultar en un altre treball nostre, actualment en preparació.

Les instruccions d'EB indicaven que «en el cas que hi hagi més d'una solució possible, posa-hi la que fas servir **habitualment**». Per tant, si els enquestats van tenir en compte estrictament aquesta instrucció, cal concloure que, en cas de més d'una possibilitat, van fer servir la més habitual per a ells.

Aquesta especificitat de la instrucció pot adquirir importància en els «casos» comuns entre EB i ET en què un nombre significatiu d'enquestats faci servir relatius diferents. Podria indicar que el relatiu utilitzat a EB seria l'habitual, mentre que el relatiu usat a ET no ho seria.

Si els 26 enquestats fan servir el mateix relatiu o la diferència és poc significativa, cal concloure que van fer servir els relatius més habituals per a ells.

Si recollim els casos amb un grau molt alt d'habitualitat, veiem que són els següents:

(a) La forma *a qui* com a relatiu CI (*El sospitós, a qui la víctima havia confiat els seus assumptes, té una coartada ferma*).

(b) Les solucions amb *qui* (*qui* o *aquell / el qui*) a la frase 8 d'ET ((*Aquell/El Qui transgredís aquest reglament, hauria de complir les sancions previstes*), malgrat haver-hi *el que* en l'original i en contrast amb el grau baix d'habitualitat de *tothom qui* (38,5 %: 10 enquestats), en la frase 8 d'EB (*Tothom qui desitgi participar en la subhasta ha d'emplenar el formulari de sol·licitud*).

(c) En la frase 3 d'EB (Sp [R(CD) + Ac (SN-D-A)]: *L'home que vam veure continua desaparegut*), el relatiu normatiu unànimement més habitual va ser *que* (100 %: 26/26).

Si recollim els casos amb un grau molt baix d'habitualitat, tenim:

(a) El 3,8 % (1 enquestat) fa servir el considerat castellanisme *al que* a la frase 9 d'EB (*La persona interessada va ser maltractada, al que, òbviament, no està acostumada*).

(b) La resposta *El sospitós, que la víctima li havia confiat els seus assumptes, té una bona coartada* com a Xp [R(CI) + Ac (SN-D-A)].

(c) En el cas Relativa explicativa amb relatiu complement directe amb antecedent sintagma nominal definit i animat = Xp [R(CD) + Ac (SN-D-A)], hi ha hagut molta dispersió, i, per tant, unes quantes estructures han obtingut un grau molt baix d'habitualitat. A la frase 10 d'EB (*La senyora Cardellach, _____ ningú no coneix, es va adreçar a aquest Servei*), hi ha 5 usos que es poden considerar normatius: *a qui*

(26,9 %), *la qual* (19,2 %), i a *la qual* i *aquella/la que* (7,7 %). A la frase 1 d'ET (*El señor Pérez, a quien nadie ha visto hace días, es buscado por la policía*), hi ha *el qual* (11,5 %), *que* (7,7 %) i *al qual* (3,8 %).

(d) En la frase 4 d'EB (Xp [R(AE)] / OC [AD]: *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, _____ gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació*), el relatiu normatiu esperat (*la qual*), només el va fer servir l'11,5 %.

(e) A la frase 6 (*L'empresa es va constituir l'any 1936, _____ va començar la Guerra Civil*), del cas Xp [R(T) + Ac (SN-D-A)] / Sp [R(CI) + Ac (SN-Id-A)] / SA [T]], va aparèixer circumstancialment un relatiu especificatiu temporal en 4 respostes: (*any*) en què (2), (*l'any*) en el qual (1) i (*any*) que (1).

(f) L'ús del relatiu compost *el qual* a la frase 1 d'EB (*L'esdeveniment es va produir l'any _____ es va proclamar la República*), com a relatiu temporal especificatiu, ha estat poc habitual.

Malgrat que, *a priori*, en quantitats tan petites, el grau intermedi d'habitualitat no és significatiu, val la pena recollir el casos següents:

(a) El de la suma de les frases 9 d'EB (*La persona interessada va ser maltractada, a la qual cosa, òbviament, no està acostumada*) i 10 d'ET (*La acusación no ha presentado pruebas concluyentes contra el acusado, por lo que este tribunal declara nulo el juicio*). En aquestes dues frases, la diferència a favor del relatiu adjectiu especificador és molt clara, sobretot en contrast amb el de la frase 5 d'ET (*La secretaria general ha dimitido, lo que es un síntoma de la crisis de la organización*). Aquelles dues frases són d'exercicis diferents, però tenen en comú que l'estructura de relatiu va precedida d'una preposició (*a* o *per*). Això pot fer pensar que la presència de preposició afavoreix l'ús del relatiu adjectiu especificador. Caldrà confirmar aquesta correlació en proves posteriors.

(b) La diferència d'ús del relatiu compost *el qual* a la frase 1 d'EB (Sp [R(T) + Ac (SN-D-A)]): *L'esdeveniment es va produir l'any _____ es va proclamar la República*), com a relatiu temporal especificatiu (3,9 %: 1/26; amb un grau «molt baix» d'habitualitat), i a la frase 2 (*L'afer _____ parla la premsa pot constituir un escàndol*), com a relatiu complement de règim verbal especificatiu (53,8 %: 14/26; amb un grau «intermedi» d'habitualitat). En aquesta última funció és usat pel 50 % més dels enquestats (13) i és la solució majoritària. Caldrà veure en proves posteriors si es confirma aquesta relació entre relatiu compost i funció sintàctica.

— Resultats rellevants pel que fa a la influència dels relatius en les frases originals d'ET

D'acord amb les observacions generals que hem recollit per elaborar un altre treball (actualment en preparació), en 2 casos (Xp [R(CI) + Ac (SN-D-A)] i Xp [R(CD) + Ac (SN-D-A)]), l'estructura original (*a quien*) té un corresponent català normatiu exacte: *El sospechoso, a quien la víctima había confiado sus asuntos, tiene una coartada firme* i *El señor Pérez, a quien nadie ha visto hace días, es buscado por la policía*.²³ En el cas del relatiu CI (corresponent a la primera frase), un grau «alt» d'enquestats (88,5%: 23) han fet servir *a qui*. En el cas de *a qui* CD (corresponent a la segona frase), una quantitat «baixa» d'enquestats (38,5%: 10) fan servir *a qui* a ET però no en la frase amb relatiu CD d'EB (*La senyora Cardellach, _____ ningú no coneix, es va adreçar a aquest Servei*). En aquest context, aquestes dades fan pensar que a ET fan servir aquesta estructura per influència de l'original *a quien*.

En canvi, en dos ítems diferents les estructures originals *lo que* i *por lo que* no tenen un corresponent català normatiu oficial idèntic. En aquest context, el fet que una proporció «alta» en l'un cas i «molt alta» en l'altre van usar les formes normatives a ET i no van incórrer en el calc suggereix que la implantació de les formes normatives en aquests casos estan almenys «altament» implantades entre els enquestats. Aquests ítems són:

(a) *La secretaria general ha dimitido, lo que es un síntoma de la crisis de la organización* (LI [R(S)] / Sp [R(S) + Ac (SN-D/Id-A)]).

(b) *La acusación no ha presentado pruebas concluyentes contra el acusado, por lo que este tribunal declara nulo el juicio* (Sp [R(CRV) + Ac (SN-Id-Ia)] / Xp [R(AE)]).

4.2 COMPROVACIÓ DE LES HIPÒTESIS

Atès el caràcter parcial del present estudi, les hipòtesis de la recerca general la confirmació de les quals s'hi podia comprovar són:

— La mostra dels 26 enquestats havia de ser capaç d'usar els relatius normatius en discursos planificats.

23. Per a la justificació de la normativitat de l'estructura *a qui* CD, vegeu nota 4.

— El desconeixement de certs o de tots els relatius normatius per una quantitat significativa de la mostra podria indicar un problema d'implantació.

4.2.1 Hipòtesi sobre l'ús de relatius normatius en discursos planificats

En primer lloc, cal dir que el present estudi analitza els usos dels relatius en dos textos planificats com són els exercicis d'omplir buits i de traducció. Pel que fa als resultats d'implantació «molt alta», ha resultat que el 87,3 % de les 520 respostes (26 enquestats x 20 respostes/enquestat) són normatives oficials. D'acord amb el nostre barem, la implantació entre els 26 enquestats de la normativa en els casos de relatius administrats en els exercicis EB i ET és «alta». Per tant, aquesta hipòtesi s'ha confirmat per al 87,3 % de les 520 respostes als exercicis. El 50 % d'ítems (10/20), com hem vist al § 4.1.1, va assolir un grau «molt alt» d'implantació.

4.2.2. Hipòtesi sobre els indicis de problemes d'implantació

En el context d'implantació «alta» de les formes normatives de relatiu entre les respostes dels 26 enquestats (§ 4.2.1), destaca la implantació «molt baixa» del cas Xp [R(AE)] / OC [AD] (frase *L'assumpte que ocupa l'atenció d'aquesta Corporació requereix una gestió ben planificada fins a l'últim detall, _____ gestió, per tant, no pot ser confiada sinó a una persona de confiança d'aquesta Corporació*). Estudis posteriors hauran de confirmar aquesta possible dificultat. Al § 4.1.2, s'han recollit els casos amb un grau molt baix d'habitualitat. Estudis posteriors han de confirmar o rectificar aquestes dades.

4.3 ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS

Atès el caràcter parcial del present estudi, l'únic objectiu de la recerca general que s'hi pot avaluar és el d'«avaluar el grau d'implantació dels relatius normatius en el discurs planificat de la mostra de població a qui se suposa que més s'ha ensenyat la normativa». La nostra exposició permet assegurar que s'ha assolit.

Cal destacar que, durant la recerca d'aquest objectiu, s'ha aportat una nova perspectiva pel que fa a la normativitat de dues estructures. D'una banda, sobre l'estructura *a qui* com a relatiu CD en relatives especificatives: d'acord amb la recerca

feta, després d'una lectura atenta de Fabra (1933) no es pot rebutjar com a incorrecta aquesta estructura (v. § 2.1, frase 3). D'altra banda, ha calgut analitzar la normativitat d'una estructura que —d'acord amb la bibliografia consultada— ni la normativa ni la teoria no han tractat. És la resposta *L'empresa XYZ, els problemes econòmics* de la qual els *investiga el Ministeri d'Hisenda, passa per una crisi profunda* a la frase 3 d'ET (v. § 4.2.2). En aquesta frase el pronom *els* és coreferent, no amb el relatiu *de la qual*, sinó amb el SN on aquest relatiu està inclòs (*els problemes econòmics de la qual*).

4.4 FUTURES RECERQUES

La voluntat del Grup de Lingüística Formal és continuar l'anàlisi de les dades ja recollides. Com a continuació del present estudi, es preveu —encara dins de l'àmbit dels textos planificats— analitzar els relatius de les redaccions i comparar els resultats d'aquesta anàlisi amb els obtinguts en aquest estudi.

El pas següent serà analitzar les enquestes de percepció —com a grau màxim de control sobre el discurs propi i d'altri— i incorporar aquesta informació a la comparació amb els resultats dels exercicis i les redaccions.

Finalment, ja plenament dins del variacionisme de Labov (1983), s'analitzaran els relatius en les entrevistes informals per contrastar els usos en produccions no planificades i planificades.

Totes aquestes recerques seran molt àgils, ja que, gràcies al projecte Deladi, el Grup de Lingüística Formal de la Universitat Pompeu Fabra disposa de les dades dels exercicis i de les redaccions en un corpus etiquetat, que es pot consultar a partir de la Interfície d'Accés a Corpus IAC (<<http://www.barcelonamedia.org/linies/pag/7/ca/31>>), una interfície de corpus desenvolupada per Barcelona Media - Centre d'Innovació.

JOAN COSTA CARRERAS
AINA LABÈRNIA ROMAGOSA
Grup de Lingüística Formal
Universitat Pompeu Fabra

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALSINA, À. (2011) «Tres classes de determinants en català», dins M. R. Lloret & C. Pons (eds.), *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català. Volum d'homenatge a Max W. Wheeler*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana («Symposia Philologica», 21), pp. 11-35.
- (2007) «La sintaxi de Pompeu Fabra: les proposicions del tipus IV», dins *La figura i l'obra de Pompeu Fabra*, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, pp. 103-114.
- BALDAQUÍ, J. M. (2009) «Inseguretat lingüística o consciència normativa? Inseguretat i ús de la llengua entre els joves valencians», dins *Zeitschrift für Katalanistik*, 22.
- BEL, A. (2002) «Les funcions sintàctiques», dins J. Solà *et alii* (dir.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. II, pp. 1075-1148.
- BUSQUETS, J. (2008) «Sobre la correcció de textos escrits al batxillerat», *Temps d'Educació*, 34, pp. 143-165.
- CAJOLET, H. (2008) «Pertinence de la prise en compte de la variation dans les outils de référence», dins *La langue française dans sa diversité*, Québec, Direction des relations publiques, Ministère de la culture, des communications et de la condition féminine, pp. 149-167.
- CHENU F. & H. JISA (2009) «Les rapports entre méthodologie et théorie: le cas des corpus en acquisition», *Cahiers de Linguistique de Louvain*.
- COSTA, J. (2007a) «Réflexions sur la diffusion de la norme linguistique catalane», dins A. Viaut (dir.), *Variable territoriale et promotion des langues minoritaires*, Pessac, Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, pp. 287-300.
- (2007b) «Hi ha un estàndard del dialecte central de la llengua catalana?», *Estudios Catalanos. Revista internacional de lengua, literatura y cultura catalanas*, any 5 / núm. 5, pp. 93-109. [Ciudad Universitaria Paraje «El Pozo» (3000) Santa Fe. República Argentina, Facultad de Humanidades y Ciencias. Universidad Nacional del Litoral. ISSN 1667-7919.]
- (2007c) «Recensió del llibre de Carsten Sinner, ed. (2005): *Norm und Normkonflikte in der Romania*. München: Anja Gärtig, p. 243», *Estudis Romànics*, xxix (abril), pp. 357-362.
- (2007d) «La sintaxi segons Pompeu Fabra (1891-1948)», dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanos. Homenatge a Joseph Gulsoy* / 3, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, LIII (2007), pp. 121-146.

- (2007e) «Els criteris de codificació sintàctica de Pompeu Fabra», dins A. Montserrat & O. Cubells (eds.), *Entorn i vigència de l'obra de Fabra. Actes del II Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»*, Valls, Cossetània Edicions, pp. 181-190.
- (2008a) «Sobre els models de llengua als mitjans de comunicació: una experiència didàctica», dins J. M. Baldaquí et alii (eds.), *Ensenyament de la llengua i de la literatura, traducció i noves tecnologies*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana («Symposia Philologica», 16), pp. 189-202.
- (2008b) «Qui codifica estandarditza», dins *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Castelló de la Plana en homenatge a les Normes de Castelló (14 i 15 de desembre de 2007)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- (2009a) *La norma sintàctica del català segons Pompeu Fabra*, Munic, Peniope. [Études linguistiques = Linguistische Studien Band; 2.]
- ed. (2009b) *Pompeu Fabra (1868-1948). The Architect of Modern Standard Catalan. Selected writings*, Amsterdam, John Benjamins.
- (2009c) «Deladi: Un análisis estilístico de los relativos en catalán», dins C. M. Bretones et alii (eds.), *Applied Linguistics Now: Understanding Language and Mind / La lingüística aplicada actual: comprendiendo el lenguaje y la mente*, pp. 1017-1026. [També disponible en línia a: <<http://www.aesla.uji.es/actasalmeria/pdfs/costa.pdf>>.]
- (2012 a) «L'ús de les preposicions *per* i *per a* en les definicions del DGLC», dins M. À. Pradilla (ed.), *Fabra, encara. Actes del III Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pp. 249-258.
- (2012 b), «El “mot *qui*” segons Pompeu Fabra», dins M. À. Pradilla (ed.), *Fabra, encara. Actes del III Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, pp. 259-268.
- J. COSTA & L. A. ABÈRNIA (en preparació), treball en el qual s'analitzarà la influència del tipus d'exercici (EB o ET) en els resultats.
- DELLE LUCHE, C. (2008) «Rôle du Relativiseur dans l'Attachement des Propositions Relatives Ambiguës en Français», tesi doctoral inèdita llegida el 14 d'octubre de 2008 a la Universitat de Lió.
- [DIEC2]: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*. [<<http://dlc.iec.cat>>, consulta: 18 de juny de 2011.]
- FABRA, P. (1995) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans («Biblioteca Filològica», XII). [Edició facsímil de la 7a edició de 1933. També disponible en

- línia a: <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000044%5C00000005.pdf>>, consulta: 20 d'abril de 2011.]
- (1956) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Teide.
- FARGAS i RIERA, A. (2001) «Predictibilitat i impredictibilitat en el sistema gràfic del català: el cas de la vocal neutra: implicacions didàctiques», tesi doctoral, Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana.
- GIMÉNEZ, P. *et alii* (2011a) «El proyecto Deladi: Evaluación del conocimiento y uso de los relativos en catalán», *XXVI Congreso Internacional de la Asociación de Jóvenes Lingüistas*, Universitat de Salamanca, Salamanca.
- (2011b) «El proyecto Deladi: Evaluación del conocimiento y uso de los pronombres relativos en catalán», *III Congreso Internacional de Lingüística de Corpus*, València, Departamento de Lingüística Aplicada, Universitat Politècnica de València.
- KAIL, M., M. FAYOL & M. HICKMANN, eds. (2008) *Apprentissage des langues premières et secondes*, París, Editions du CNRS, pp. 415-431.
- LABÈRNIA, A. (2010) *Proposta metodològica per a l'avaluació de la implantació de la norma dels pronoms relatius en català*, RECERCAT (Dipòsit de la Recerca de Catalunya). [<<http://ww7.recercat.net/handle/2072/89595>>, consulta: 4 de juny de 2011.]
- LABOV, W. (1983) *Modelos sociolingüísticos*. Madrid, Cátedra.
- MAURAS, J. (2008a) *Les Québécois et la norme. L'évaluation par les Québécois de leurs usages linguistiques*, Quebec, Office québécois de la langue française.
- (2008b) *Le vocabulaire des Québécois. Étude comparative (1983 et 2006)*, Quebec, Office québécois de la langue française.
- MONTANÉ, A. (2007) «La implantació de la terminologia normalitzada en català», projecte de tesi doctoral, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra / Institut Universitari de Lingüística Aplicada. [<http://www.upf.edu/pdi/iula/amor.montane/docs/amm_proj.pdf>.]
- MONTANÉ, A. & M. T. CABRÉ (2007) «La implantació de la terminologia normalitzada». [<http://www.realiter.net/IMG/pdf/Amor_Montane_March-Teresa_Cabre.pdf>, consulta: 24 d'abril de 2011.]
- (2010) «Factores de implantación en la terminología normalizada en lengua catalana: una aproximación metodológica», dins J. L. Bueno *et alii* (eds.), *Analizar datos > Describir variación / Analysing data > Describing variation*, Vigo, Universidad de Vigo, pp. 658-582.

- OLSON, D. & N. TORRANCE, eds. (2008) *The Cambridge Handbook of Literacy*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Quaderns del CAC* (2007), Barcelona, Consell de l'Audiovisual de Catalunya, 28.
- QUIRION, J. (2003) *La mesure de l'implantation terminologique: proposition d'un protocole. Étude terminométrique du domaine des transports au Québec*, Montréal, Office québécois de la langue française.
- RIOS, I. & V. SALVADOR (2008) *L'ensenyament del discurs escrit*, València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Bromera.
- ROVIRA, M. (2008) «Com corregim els textos escrits. La correcció com a matèria de correcció», *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 45, pp. 77-90.
- RUAIX, J. (2000) *Català complet/2: Curs superior de llengua. Volum II: Morfologia i sintaxi*. [Reimpr. corr. Mojà: l'autor.]
- SARAGOSSÀ, A. (1997) *Criteris de la normativa: l'ortografia contemporània : uns quants problemes actuals*, València, Saó.
- SOLÀ, J. (1994) *Sintaxi normativa: Estat de la qüestió*, Barcelona, Empúries. [2a ed.]
- (2002) «Les subordinades de relatiu», dins J. Solà *et alii* (dir.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. 3, pp. 2480-2483.
- TOLCHINSKY, L. & I. SOLÉ (2009) «Las condiciones del aprendizaje de la lengua escrita», *Infancia y Aprendizaje (número monográfico)*, 33/3.
- VILA, F. X. & M. NOGUÉ (2008) «Vejam què passa? L'anàlisi de la implantació dels neologismes terminològics en els usos lingüístics», *Revista tècnica de Política Lingüística*, 41, pp. 71-77. [També disponible en línia a: <<http://www.gencat.cat/llengua>>.]
- VILA, F. X., M. NOGUÉ & I. VILA (2007) *Estudis d'implantació terminològica: una aproximació en l'àmbit dels esports*, Vic/Barcelona, Eumo/TERMCAT.
- VILA, I., J. OLLER & M. FRESQUET (2008) «Una anàlisi comparativa del coneixement de català de l'alumnat castellanoparlant autòcton i l'alumnat hispà en finalitzar l'educació infantil a Catalunya», *Caplletra*, 45, pp. 203-228.

ABREVIACIONS

Abreviacions usades en la descripció dels «casos»

A: animat
Ac: antecedent
AD: adjectiu demostratiu
AE: adjectiu especificador
C: causal
CN: complement del nom
CRV: complement de règim verbal
CD: complement directe
CI: complement indirecte
D: definit
Ia: inanimat
Id: indefinit
L: locatiu
Ll: relativa lliure
OC: oració coordinada
R: relatiu
S: subjecte
SA: subordinada adverbial
SN: sintagma nominal
Sp: relativa especificativa
T: temporal
Xp: relativa explicativa